

Innhold

FORORD I	11
FORORD II	13
INTRODUKSJON	17
Den gode samtalen om det vanskelige	17
Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM)	18
Forskning og metodeutvikling i praksisfeltet	18
En samtalemotode som virker i praksis	19
Anvendbarhet på alle arenaer hvor barn høres	20
Barnesamtalen – en faglig og personlig utfordring	21
Bokens oppbygning	23
KAPITTEL 1	
HVORFOR ER DEN PROFESJONELLE BARNESAMTALEN VIKTIG I BARNEFAGLIG ARBEID? ..	25
Fra unngåelse og fortielse til større åpenhet om utsatte barn?	25
Det oversette barnet	26
Å våge å se – å tørre å spørre	27
Kan egen angst for det vonde hindre handling?	28
Barn forteller ikke lett om stressfylte og traumatiske opplevelser og psykososiale problemer	29
Et barn i risiko har ingen tid å miste	29
Barns rett til å bli hørt	30
Meldeplikten	32
Å ta barn på alvor og etikk	33
Etiske utfordringer og dilemmaer når barn er informanter	34
Barnesamtalens terapeutiske effekt	36
Den Dialogiske Samtalemotodens anvendbarhet til ulike mål og samtalesituasjoner	37
Tilrettelagte avhør av barn	38
Barnesamtalen i barnevernet	41
Asylintervjuet	43
Barnesamtaler i det pedagogiske praksisfeltet	44
Samarbeid på tvers av fagarenaer	47
Barnehusene i Norge	48
Stressfylte reaksjoner hos profesjonelle etter arbeid med utsatte barn	50
Kompetanseprogrammet Barnesamtalen i barnevernet	51

KAPITTEL 2

EN DIALOGISK TILNÆRMING TIL KOMMUNIKASJON MED BARN	54
Relasjonelt syn på barns utvikling og kommunikasjonskompetanse	55
Tilknytningsperspektiv på barns utvikling	56
Kommunikasjonsteoretisk og psykologisk perspektiv	58
Dialogisk forståelse	58
Dialektisk relasjonskompetanse	59
Mentalisering	60
Empati	60
Anerkjennelse	63
Asymmetri og dominans	64

KAPITTEL 3

BARNES HUKOMMELSE OG PÅLITELIGHET	66
Barns kognitive utvikling	66
Spedbarnet til toårsalderen	67
To–treårsalderen	68
Tre–femårsalderen	69
Fem–syvårsalderen	72
Syv–tolvårsalderen	73
Barns hukommelse	73
Minnesystemene	75
Minneprosessen hos barn	76
Innkoding av en hendelse	76
Lagring av en hendelse	77
Gjenkalling av en hendelse	78
Oppsummerende momenter – barns minne	80
Barns evne til å gjenfortelle selvopplevde hendelser	81
Skriptorganisering	82
Oppsummerende momenter – barns gjenfortellingsevne	83
Barns påvirkelighet	83
Oppsummerende momenter – barns påvirkelighet	85
Barns pålitelighet – kan vi stole på barn?	85
Sannhet og løgn hos barn	86
Fantasifulle og utrolige utsagn i barnets fortelling	87
Vurdering av barns pålitelighet	87
Pålitelighet og troverdighet – en sammenblanding av betydningen	88
Innholdsanalyse av barns fortellinger	89
Innholdsanalysemodellen Criteria-Based Content Analysis (CBCA)	89
Oppsummerende momenter – innholdsanalysemodellen Criteria-Based Content Analysis (CBCA)	96

KAPITTEL 4

UTSATTE BARN	97
Det utsatte barnet – hvem er det?	98
Barn utsatt for vold i nære relasjoner.	99
Barn som vitner til vold	101
Barn utsatt for seksuelle overgrep	103
Barn av psykisk syke	107
Barn som lever i familie med rusavhengighet	108
Psykisk utviklingshemmede – sårbare for overgrep.	109
Barn med annen kulturell bakgrunn.	110
Barnesamtalen og interkulturell kommunikasjon	113
Tolkebruk og tolkekompetanse	114
Virkninger og konsekvenser av stressfylte og traumatiske opplevelser	115
Et traume – hva er det for et barn?	116
Ulike traumesituasjoner	117
Kroppslig stress.	119
Hjernens skade hos barn etter stress- og traumeopplevelser	120
Toleransevinduet som modell for forståelse og handlingskompetanse	121
Barns mestring etter stressfylte og traumatiske opplevelser	122
Opplevelse av sammenheng og ytre kontinuitet.	123

KAPITTEL 5

STRUKTURELLE PREMISER OG FYSISKE RAMMEBETINGELSER FOR BARNESAMTALEN	125
Barnets alder – hvem passer Den Dialogiske Samtalemotoden for?	125
Ulike samtalesituasjoner	126
Undersøkende og avdekkende samtaler.	126
Oppfølgende støttesamtaler	126
Spontane samtaler	127
Omfang av informasjon ut fra barnesamtalens formål	127
Når foretas en barnesamtale?	128
Tidlig intervensjon	128
Tidsramme	129
Én samtale eller en samtalerekke.	129
Sekvensielle tilrettelagte avhør	129
Barnesamtaler i barnevernet.	130
Barnesamtaler i det pedagogiske praksisfeltet.	130
Fysiske rammer	131
Innredning av barnesamtalerommet.	131
Hvem er til stede i samtalerommet?	132
Notater og nedtegnelser – til nytte eller distraksjon?	133
Opptaksutstyr	134
Hjelpemidler.	135

KAPITTEL 6

DEN DIALOGISKE SAMTALEMETODEN – INTRODUKSJON	139
Hovedtrekk og overordnet forståelse	139
Hva kjennetegner en åpen dialogisk kommunikasjonsstil?	139
Hva kjennetegner en lukket monologisk kommunikasjonsstil?	140
«Trakten» – åpen og lukket kommunikasjon	141
Grunnleggende perspektiver ved DCM	144
Styrket barneperspektiv	144
Dialog som kommunikasjonsmønster	145
Målrettet, tematisert og åpen	146
Fleksibel og tilpasset det enkelte barnet	147
Krysninger mellom barnefaglige hensyn og formelle krav	147

KAPITTEL 7

DEN DIALOGISKE SAMTALEMETODEN: MÅL, OMRÅDER OG	
KOMMUNIKASJONSPRINSIPPER	149
Overordnet målsetting – fri fortelling	149
Hva er det som gjør fortellerformen så viktig?	150
Kan barn fortelle fritt?	150
Sentrale områder ved DCM	151
Oversikt over DCM, skjematisk fremstilt	152
Verbale formuleringer – fremmende og hemmende kommunikasjon	156
Åpne spørsmål versus lukkede spørsmål	158
Ikke-ledende spørsmål versus ledende spørsmål	161
Aktiv lytting versus passiv lytting	164
Klargjørende spørsmål versus tilslørende spørsmål	169
Metakommunikasjon	175
Verbal metakommunikasjon	176
Metakontrakter	180
Nonverbal kommunikasjon	180

KAPITTEL 8

DEN DIALOGISKE SAMTALEMETODENS FASETILNÆRMING	184
Fasene styrer dialogen	184
Fasestruktur	186
Fase 1. Forberedende fase	186
Kriterier for god forberedelse	187
Informasjon om saken / bakgrunn for samtalen	187
Informasjon om barnet	188
Forberedelse av barnet – veiledning til barnets foresatte / omsorgs- person / eventuell tolk	190
Sikkerhetsvurdering	193
Forberedende møter før barnesamtalen	194

Mental forberedelse	196
Oppsummerende momenter for en god forberedende fase	197
Fase 2. Kontaktetablering	198
Kriterier for god kontaktetablering	199
Kriterier for at god kontakt er etablert.	200
Presentasjon og fokus på barnet.	200
Samtale om nøytrale temaer.	204
Innføring av dialogen som kommunikasjonsmønster	207
Å danne et bilde av barnets kognitive og emosjonelle nivå	208
Når vet du at du har oppnådd kontakt?	209
Oppsummerende momenter for god kontaktetablering.	210
Fase 3. Innledende prosedyrer.	211
Kriterier for god innledende prosedyre	213
Oversikt og struktur	213
Avklaring av din voksne rolle	214
Alminneliggjør barnets rolle	217
Informasjon om saksgangen.	217
Informasjon om taushetsplikt og meldeplikt	219
Mal for mest mulig fri fortelling	221
Avklaring av grunnleggende regler for kommunikasjonen	222
Oppfordring til å snakke sant	225
Oppsummerende momenter for god innledende prosedyre.	228
Fase 4. Introduksjon til tema	229
Kriterier for god introduksjon til tema	231
Nøytral kontekstinnføring	231
Barnet som betydningsfull informant.	239
Oppsummerende momenter for god introduksjon til tema	241
Fase 5. Fri fortelling	242
Kriterier for fri fortelling.	242
Ta imot og bekrefte barnets frie fortelling	242
Invitasjon til ekspansjon/utvidelse av den frie fortellingen	246
De lange fortellingene	248
Barns motstand mot å fortelle	250
Stabilisering og regulering av situasjonen.	257
Emosjonell støtte og formuleringer.	259
Barns formidlingsbehov, fantasier og usannsynlige beretninger.	261
Oppsummerende momenter for god fri fortellende fase	267
Hvordan kan det gå galt?	268
Fase 6. Sonderende fase.	269
Kriterier for god sonderende fase	270
Kriterier for at sonderende fase er innfridd	270
Utdyping og klargjøring av barnets fortelling	270
Optimal fri fortelling – tre typer innholdsbeskrivelse	271

Den gode redegjørelsen	272
Tematisk sammenheng	277
Tematisk brudd	278
Barnets egne ord som ledetråd.	280
Innføring av nye temaer	283
Overganger mellom temaer	284
Temaguide for avdekkings- og bekymringssamtaler.	285
Temaguide for alminnelige og forebyggende barnesamtaler	287
Oppklaring av uklarerhet, selvmotsigelser og misforståelser	288
Meningen bak barnets ord	291
Speiling	292
Fortolkning	292
Strategier til hjelp for å hente frem minner	295
Utforskning av barnets refleksjoner, strategier og løsningsforslag	302
Oppsummerende momenter for god sonderende fase	307
Den sonderende dialogen – utdrag fra to barnesamtaler	308
Fase 7. Avsluttende fase	312
Kriterier for god avslutning	312
Sammenfatning av innholdet fra samtalen.	312
Utforskning av barnets følelser her og nå	315
Videreføring av informasjon	317
Sikkerhetsvurdering / behov for strakstiltak	319
Forberedelse til neste gjøremål	321
Å ta farvel.	322
Oppsummerende momenter for god avsluttende fase	323
Fase 8. Oppfølgende fase.	324
Kriterier for god oppfølging	324
Plan for videre oppfølging: Hva skjer når barnet avslører?	324
Informasjon til barnet.	325
Oppfølging av foresatte, søsken og andre involverte	327
Skriftlig dokumentasjon av barnets stemme	327
Oppfølging og ivaretagelse av deg selv	327
Oppsummering av viktige momenter for en god oppfølgende fase	328
Etterord – hvordan forstå barnet som forteller?.	328
VIKTIGE MOMENTER FOR BARNESAMTALENS TOTALE KOMMUNIKASJON	330
LITTERATUR.	331
STIKKORD	340